

MVŠO

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Makroekonomie Hospodářská politika XMAK

Autor: Ing. Jaroslav Škrabal

27. 03. 2023
Olomouc

Co je to hospodářská politika?

- **Hospodářskou politiku** můžeme vnímat ve dvojitým smyslu:
 1. Jednak jí můžeme chápat zcela obecně **jako přístup státu k ekonomice své země:**
 - V tomto pojetí není hospodářská politika samoučelná;
 - **Vždy se jedná o záměrnou, praktickou činnost státu;**
 - Vláda navrhuje státní rozpočet a v demokratické společnosti jej předkládá parlamentu ke schválení;
 - Může navrhopvat nové daně, snižovat (zvyšovat) daně stávající atd.;
 - Centrální banka s ohledem na inflaci resp. kurz domácí měny, může snižovat (zvyšovat) základní úrokové sazby, příp. ovlivňovat svými nástroji výši kurzu;
 - Antimonopolní úřad zasahuje v případě porušení hospodářské soutěže kupř. kartelovými dohodami, které uzavřeli významní producenti apod.

Co je to hospodářská politika?

- **Hospodářskou politiku** můžeme vnímat ve dvojitým smyslu:
 2. Druhý aspekt hospodářské politiky spočívá v jejím pojetí jakožto **teoretické disciplíny**;
 - Teoretická hospodářská politika je zaměřena na analýzu probíhajících jevů, po které následují návrhy patření na jejich řešení pomocí konkrétních nástrojů;
 - O tom, jakých nástrojů bude použito, kdy a za jakým účelem, rozhoduje převažující teoretické zázemí, ze kterého vláda (stát) čerpá;
 - Jestliže kupř. dojde ke deficitu veřejných financí, může tento schodek být anulován buď zvýšením daná, nebo snížením veřejných výdajů, resp. oběma způsoby.

Teorie hospodářské politiky

- **Teorie hospodářské politiky** vychází z ekonomické teorie – především z makroekonomie;
 - Přebírá však také mnoho poznatků z oblasti politiky, politologie, práva a veřejné správy;
 - Tato skutečnost mimo jiné ukazuje, že hospodářská politika je hraniční disciplína mezi ekonomikou a politologií;
 - Z hlediska ekonomie zkoumá možnosti realizace zájmů jednotlivých ekonomických subjektů;
 - Z hlediska politologie formuluje a vytváří komplexní a ucelený hospodářsko-politický systém.

Teorie hospodářské politiky

- Teorie hospodářské politiky je **poměrně mladou disciplínou**, protože se začala formovat až **ve 30. letech minulého století**;
- Podmínky, za kterých se teorie hospodářské politiky rozvíjela, ovlivnily vznik jejich **dvou hlavních proudů**:
 - **anglo-americký proud**, který chápe hospodářskou politiku především jako krátkodobou konjunkturální politiku: hlavním představitelem byl **John Maynard Keynes**.
 - **Kontinentální proud**, který vnímá hospodářskou politiku jako konstitutivní, systémovou činnost státu: za hlavní reprezentanty tohoto proudu jsou považováni **Walter Eucken a Ludwig Erhard**.

Teorie hospodářské politiky

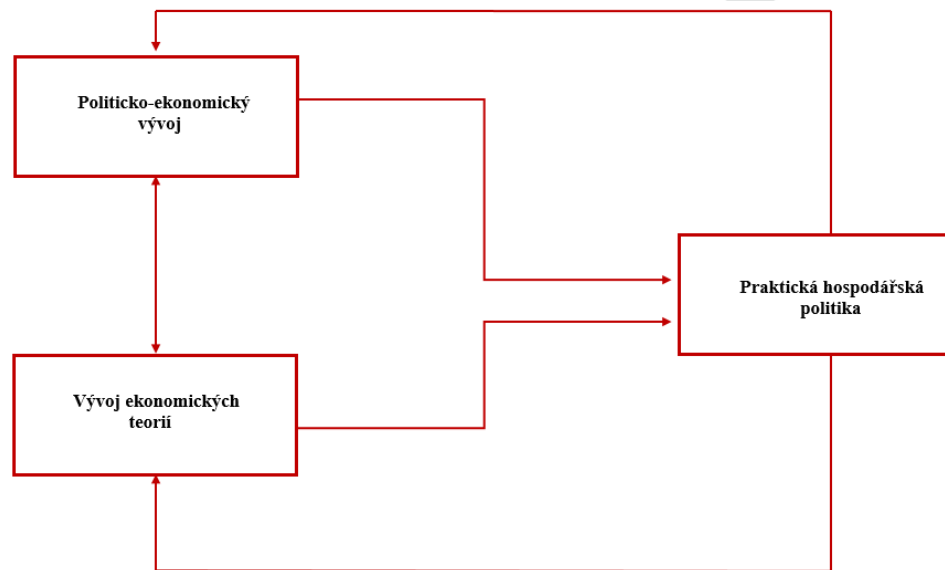
- Teorie hospodářské politiky je **poměrně mladou disciplínou**, protože se začala formovat až **ve 30. letech minulého století**;
- Podmínky, za kterých se teorie hospodářské politiky rozvíjela, ovlivnily vznik jejich **dvou hlavních proudů**:
 - **anglo-americký proud**, který chápe hospodářskou politiku především jako krátkodobou konjunkturální politiku: hlavním představitelem byl **John Maynard Keynes**.

Teorie hospodářské politiky

- **Hospodářská politika jako samostatná disciplína se nachází na pomezí ekonomické teorie a hospodářské praxe;**
- Je vždy formulována na základě určitého ekonomického směru, jehož myšlenky politikové ve vládě zastávají, a spočívá ve využívání jim svěřených či jinak získaných pravomocí a prostředků k dosahování určitých ekonomických cílů;
- To znamená, že vlády, resp. vládcové, využívají a vždy využívali při řešení konkrétních hospodářských problémů své země poznatky ekonomické teorie.

Teorie hospodářské politiky

- Praktická hospodářská politika je tedy determinována jako politicko-ekonomickým vývojem, tak i ekonomickými teoriemi;
- **Praktická hospodářská politika a její determinanty:**

Intencionální prostředí hospodářské politiky

- Hospodářská politika není realizována ve vakuu, v nějakém interním prostoru, ale vždy v konkrétních podmínkách té které země;
- Je nepochybné, že tyto podmínky se mezi jednotlivými zeměmi od sebe navzájem liší;
 - tato odlišnost je dána tradicemi, náboženským vývojem, zkušenostmi, konvencemi atd.

Intencionální prostředí hospodářské politiky

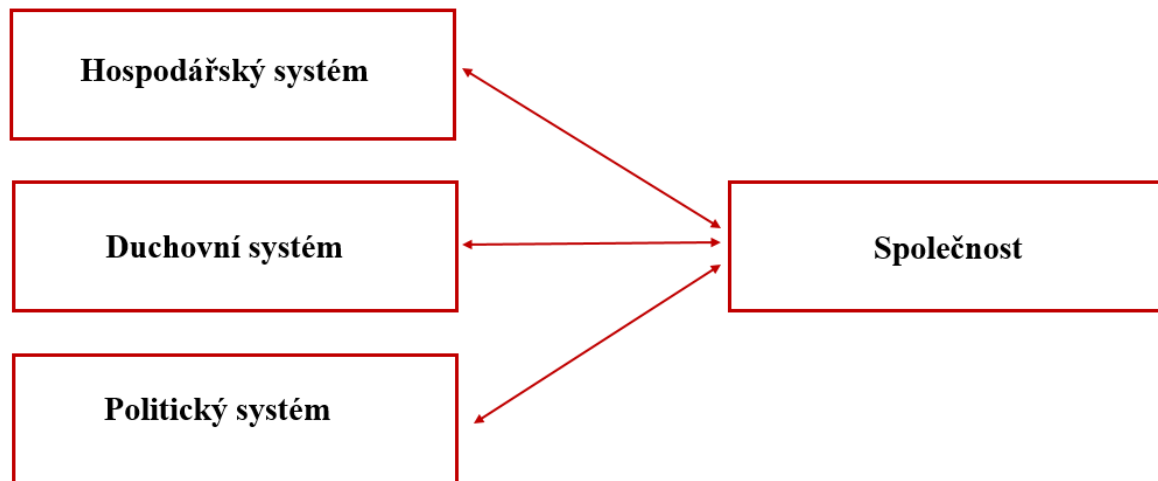
- Kromě toho však bude hospodářskou politiku v každé zemi ovlivňovat i určitá soustava institucionálních podmínek;
- Přitom samotné prvky této soustavy mohu mít i v jednotlivých zemích odlišnou váhu;
- **Soustavu intencionálních podmínek tvoř především:**
 - **Hospodářský systém (typ uspořádání ekonomiky);**
 - **Politický systém (státní instituce, politické strany a politické síly);**
 - **Existence byrokracie;**
 - **Velké zájmové skupiny (kupř. senioři, ženy studenti apod.);**
 - **Nadnárodní a mezinárodní organizace a integrační uskupení.**

Hospodářský systém

- V každé reálné ekonomice existují milióny anonymních a navzájem se neznajících ekonomických subjektů, které jsou mezi sebou jistým způsobem provázány;
- Jestliže máme na mysli celou síť vazeb mezi nimi, pak mluvíme o **koordinačním systému** (mechanismu);
- Teoreticky můžeme vymezit tři typy koordinačních mechanismu (prakticky se ovšem v takto čisté vyhraněné podobě nevyskytují):
 - Koordinační systém (mechanismus) dědičného sociálního postavení;
 - Koordinační systém (mechanismus) tržně cenový;
 - Koordinační systém (mechanismus) organizačně příkazový.

Politický systém

- Politický systém je jedním ze tří subsystémů, které tvoří společnost;
- **Společnost a její subsystémy:**

Politický systém

- Základními znaky politického systému je jeho svrchovanost, podmíněnost společenským prostředím a relativní samostatnost;
- Struktura politického systému je charakterizována jako prvky a vazbami mezi nimi;
- Prvky politického systému tvoří: **státní orgány a instituce, zájmová sdružení, jednotlivci, politické vztahy a politické strany**, které jsou nejdůležitějším prvkem politického systému;
- **Jedná se o dobrovolné a otevřené organizace, které usilují o politickou moc a snaží se jí dosáhnout prostřednictvím voleb.**

Politický systém

- Struktura politických systémů jednotlivých zemí je značně rozdílná;
- V zásadě je možné politické systémy členit na **demokratické a nedemokratické**;
- Mezi **nedemokratickými** systémy řadíme **systemy jedné strany a systémy s hegemonní stranou**;
- Naproti tomu systém s jednou s převládající stranou, přináší rovnost příležitostí pro všechny;
- Proto se jedná o soutěživé prostředí, ve kterém se strany, které byly ve volbách poraženy, stávají nezávislými protivníky vítězi voleb.

Politický systém

- Podle struktury stranických systémů rozeznáváme **tři možné způsoby uspořádání společnosti**:
 - Demokracie;
 - Diktatura;
 - Anarchie.

Existence byrokracie

- Hospodářsko-politický rozhodnutí přijatá parlamentem a vládou uvádí do života „**výkonný aparát**“, jehož úkolem je realizovat rozhodnutí volených orgánů;
- Setkáváme se s ním ve všech velkých organizacích: **ve velkých podnicích, institucích, odborech, především však vlády;**
- Je pro něj příznačná jeho hierarchická struktura, ovládána příkazy „shora“;
- Tento aparát se postupně stává byrokratickým a nepodléhá (anebo jen částečně) tržním sankcím;
- Nemusí respektovat individuální potřeby těch, kterým jsou určeny jeho služby;

Existence byrokracie

- Nenesení náklady svých rozhodnutí;
- Disponuje zdroji, které nejsou jeho vlastnictvím;
- A tak může nastat situace, kdy při nedostatečně kontrole dojde k relativnímu osamostatnění této úřednické složky a k prosazování jejich vlastnických zájmů, jež může vyústit až v chování, které nazýváme „**vyhledávání renty**“

Existence byrokracie

- **Vyhledávání renty**, které spočívá buď ve vlastní činnosti založené na **monopolu držby**, **včasného získání důležité informace** či **příležitosti**, nebo v **hájení zájmu třetí strany na nějakou protislužbu**, je velmi nebezpečnou, efektivnost brzdící činností;
- Ochranou před tímto nebezpečným je v demokratických systémech legislativní úprava určitých zájmů, veřejná kontrola, ale také vytváření takového společenského klimatu, který bude tyto praktiky odsuzovat a bude s nimi neslučitelný;
- Velkou úlohu přitom hrají **nezávislé sdělovací prostředky a tisk**.

Velké zájmové skupiny

- Významná a důležitá jednání z hlediska hospodářské politiky mohou probíhat i mimo parlament a vládu;
- Především velkých **zájmových skupin**, kam můžeme **zařadit odbory, různé zaměstnanecké svazy** apod.
- Zájmové skupiny jsou založeny na poznání, že i když každý subjekt má svou vlastní strukturu zájmů, jsou některé jeho zájmy společné s větší či menší skupinou jiných subjektů;

Velké zájmové skupiny

- To vytváří předpoklad pro sdružování lidí se stejnými zájmy do zájmových skupin;
- Tyto skupiny pak **sledují svůj vlastní cíl** a je v podstatě jedno, zda **organizovaně** (již zmíněné zaměstnanecké svazy, hospodářské odbory apod.) nebo **neorganizovaně** (např. nejvlivnější neorganizovanou skupinu v ČR tvoří senioři);
- Zájmové skupiny se snaží ovlivňovat hospodářsko-politická rozhodnutí vlády buď tak, aby z nich měly přímo prospěch, anebo aby rozhodování vlády alespoň neohrožovalo jejich zájmy.

Lobbing

- **Lobbing**, který je v moderních demokratických systémech pokládán z hlediska výměny informací za zcela běžnou a žádoucí komunikaci, úzce souvisí se zájmovými skupinami a jejich činností;
- **Lobbování** je založeno na skutečnosti, že politický moc může vytvářet, ale i mařit podnikatelské příležitosti, a podnikatelská sféra může **dodávat informace, ale také přispívat na politické kampaně**;
- Pokud však tyto procesy nejsou transparentní a nekontroluje je **veřejnost**, může docházet (a většinou dochází) ke korupčnímu jednání;
- Z toho důvodu je nutné, aby srozumitelní a transparentní komunikace soukromé sféry s politiky byla ve středu zájmu **široké veřejnosti**.

Lobbing

- Lobbing představuje jakési přinášení informací, které by svou hodnotu měly prospět zákonodárnému, ale i exekutivnímu procesu;
- V demokratických společnostech potom může přispívat ke zlepšování přijímaných regulatorních opatření, příp. pomáhat při samotné tvorbě jednotlivých politik.

Lobbing

- Obecně rozeznáváme **přímé** a **nepřímé** lobbování;
- **Přímý lobbing** je zaměřen na oslovení veřejného činitele s rozhodovacími pravomocemi;
 - Za tím účelem je používán přímý kontakt a výměna informací mezi zainteresovanými stranami, veřejné svědectví před výborem, resp. u soudu a publikování expertíz;
 - Zásadní úloha v přímém lobbingu neleží informacím;
 - Využívají se přitom rozličné techniky:
 - Psaní dopisů, e-mailů (dopisové kampaně);
 - Telefonáty vybraným osobám (telefonní kampaně);
 - Osobní návštěva;
 - Organizované debaty, diskuze, „náhodné“ rozhovory mezi dveřmi;
 - Kontaktování asistentů, konzultantů a poradců;
 - Konzultace k vybraným problémům;
 - Příspěvky na předvolební kampaně.

Lobbing

- **Celoplošné (nepřímé)** lobbování je orientováno širšího okruhu lidí kolem veřejného činitele;
 - Mezi nejčastěji uváděné techniky patří **vzdělávací** nebo **informační kampaně**;
 - **Vzdělávací kampaně** jsou realizovány prostřednictvím veřejných projevů, letákových kampaní, organizování konferencí a seminářů apod.;
 - **Informační kampaně** mají za cíl prezentaci určitého zájmu před širokou veřejností;
 - Děje se tak kupř. inzeráty a reklamou v mediích, semináři s odborníky, kampaněmi pořádanými přímo v parlamentu apod.;
 - Informační kampaně mohou provádět reklamní nebo lobbing orientované PR agentury.

Nadnárodní a mezinárodní organizace a integrační uskupení

- Hospodářsko-politická opatření při formování hospodářského systému **musí respektovat povinnost a závazky**, které vznikají **zapojením do mezinárodní dělby práce**;
- Jedná se o **zapojení prostřednictvím mezinárodních organizací**;

Nadnárodní a mezinárodní organizace a integrační uskupení

- Země, které se angažují při mezinárodní výměně zboží a služeb, **nemohou ignorovat** existenci odborných mezinárodních organizací, jako je kupř. **Světová obchodní organizace, Světová banka, Mezinárodní měnový fond; Evropská banka pro obnovu a rozvoj** apod.;
- **Země, které jsou členy OSN**, musí respektovat rozhodnutí specializovaných organizací v jejím rámci, jako je kupř. **Organizace pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Organizace pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)** apod.;
- **Nadnárodní organizace** je např. **Evropská unie**.

Nositelé hospodářské politiky

- Jsou **státní a nestátní instituce i neformální skupiny**, které **hrají roli při tvorbě, realizaci a kontrole hospodářské politiky**;
- Jedná se o:
 - **Zákonodárné instituce (parlament)**;
 - **Vládní instituce (vláda, ministerstva či jiné státní instituce jako kupř. celní a daňové orgány, živnostenské úřady)**;
 - **Emisní banku jako nositele měnové politiky**;
 - **Instituce vytvářející tržní prostředí a dohlížející na jeho kvalitu (protimonopolní úřady)**;
 - **Soudní instituce, jež zaručují vymahatelnost zákonem stanovených pravidel**;
 - **Instituce protivážných sil či nositele vlivu, které sice nepatří k formální organizaci hospodářské politiky, ale přímo či nepřímo jí ovlivňují (odborní organizace zaměstnanců, politické strany apod.)**

Nositelé hospodářské politiky

- Jinou možností je členění nositelů hospodářské politiky podle jejich **podílu na hospodářsko-politickém rozhodování**;
- Jsou to tyto **dvě skupiny**:
 - **Nositelé hospodářsko-politického rozhodování (decizní sféra)**, kam řadíme instituce a osoby, které mají pravomoc rozhodnutí přijímat, vykonávat a prosazovat;
 - Tato pravomoc je jim dána ze zákona;
 - K hlavním nositelům této skupiny patří vláda, parlament a centrální banka (tvůrci hospodářské politiky);
 - **Nositelé hospodářsko-politického vlivu (vlivová sféra)**, což jsou instituce a osoby, které mají možnost hospodářsko-politické rozhodování ovlivňovat, ale nemají rozhodovací a výkonné pravomoci.
 - Sem patří velké podniky, politické strany, odbory, tisk apod.

Nositelé hospodářské politiky

- Nositelé hospodářské politiky (ať decizní, nebo vlivové sféry) jsou subjekty, které vystupují v celém procesu hospodářské politiky;
- Ten můžeme rozdělit na proces:
 - Formulování hospodářské politiky;
 - Provádění hospodářské politiky;
 - Kontroly.

Nositelé hospodářské politiky

- Proces **formulování hospodářské politiky** je aktivní doménou mnoho subjektů a institucí;
- Jsou to zejména **politické strany, vláda, parlament, odborná státní aparát** (*zástupci ministerstev, odborníci z vysokých škol a výzkumných ústavů*), **zájmové skupiny, profesní svazy a komory**;
- Na **regionální úrovni** jsou to **odpovídající subjekty z krajů a ze samosprávných měst a obcí** (*regionální rozvojové agentury*).

Nositelé hospodářské politiky

- Při **realizaci hospodářské** politiky se opět angažuje velké množství státních i nestátních institucí:
 - Vláda;
 - Státní správa;
 - Soudy;
 - Úřady práce;
 - Finanční úřady;
 - Zájmové skupiny;
 - atd.

Nositelé hospodářské politiky

- **Proces kontroly** představuje nezbytnou zpětnou vazbu, bez které se hospodářská politika neobejde;
- Nejvyšší kontrolní mocí je **vybaven parlament**, který za tím účelem vytvoří v České republice **Nejvyšší kontrolní úřad**;
- **Nezastupitelnou kontrolní rolí** hraje **nezávislý tisk**;
- Kontrolní pravomocemi jsou však vybaveny i ostatní instituce, které se na formulování i realizaci hospodářské politiky aktivně podílejí.

Cíle hospodářské politiky

• Hierarchie cílů hospodářské politiky

- Budování vyspělé tržní ekonomiky je reálné pouze tehdy, jestliže je společnost vystavěna na principu trvalých všelidských hodnot, na kterých se konsensuálně dohodnou všechny subjekty ve společnosti (a je to tedy i otázka určitých konvencí)
- V následujícím schématu je shrnuta **hierarchie cílů** státu a potažmo i tvůrci hospodářské politiky.

Cíle hospodářské politiky – maximalizace společenského blahobytu

- Základním deklarováním vrcholovým cílem, ke kterému směřuje veškeré úsilí o zdokonalování fungování hospodářsko-politického systému ve společnosti, je **maximalizace společenského blahobytu**;
- Problémem však zůstává, co si pod tímto pojmem představit;
- Jedná se o celkovou sumu dílčích užitků jednotlivých členů společnosti, anebo je to taková „kvalita“ společnosti, kterou *„lze zvýšit pouze tehdy, lze-li ve společnosti učinit takovou změnu, která bude výhodná pro všechny její členy nebo jen pro některé z nich, aniž by znevýhodnila jiné.“*

Cíle hospodářské politiky – základní společenské cíle

- Asi všichni cítíme, že blahobyt nelze zúžit jen na materiální stránku problému, ale že pod něj musíme zahrnout i **kulturu, zvyky, tradice země** apod.;
- Nedílnou součástí společenského blahobytu jsou tedy i **základní společenské hodnoty (cíle)** mezi které řadíme **svobodu, spravedlnost, jistotu, pokrok, nezávislost, demokracii a racionalitu**;
- Dále se jedná o **ochranu stabilního právního a institucionálního rámce, ochranu základních práv a svobod, zajištění sociálního smíru** apod.

Cíle hospodářské politiky – tradiční cíl hospodářské politiky

- Hospodářská politika státu je zaměřena na hlavní tradiční cíl, kterým je zajištění podmínek pro stabilní a progresivní vývoj ekonomiky;
- Tradiční ekonomické cíle, tedy cíle hospodářské politiky, jsou podmnožinou cílů státu jako takového;
- Je pak samozřejmé, že cíle ekonomické jsou ve vzájemné interakci s ostatními celospolečenskými cíli.
 - Například hospodářský růst a s ni spojená poměrně vysoká životní úroveň vedou k důvěře občanů ve stávající politický systém a k podpoře demokracie;
 - Naopak hospodářské problémy a krize mohou přivést k moci totalitní strany.

Cíle hospodářské politiky – tradiční cíl hospodářské politiky

- Výše uvedený hlavní cíl hospodářské politiky lze pak dále (i když poněkud zjednodušeně) zúžit na **čtyři základní, běžně uváděné, tradiční ekonomické cíle**;
- Jedná se o **vyvážené a stabilní ekonomický růst, nízkou mírou nezaměstnanost, nízkou a stabilní inflací a vnější rovnováhou**;
- Zmíněné cíle pak odrážejí ještě další, někdy samostatně uváděný cíl, kterým je **zajišťování rovnováhy na jednotlivých dílčích trzích v ekonomice, stejně jako rovnováhy celkové**;
- Kromě toho můžeme tyto cíle rozšířit např. o **ekologickou dimenzi, sociální dimenzi, „spravedlivé“ přerozdělování důchodů ve společnosti** apod.

Ekonomické cíle hospodářské politiky

- **Velikost produkce a ekonomický růst**
 - Jedním z klíčových cílů tvůrců hospodářské politiky je stimulace celkové produkce v ekonomice, tedy makroekonomického výstupu (produktu);
 - Od velikosti produktu se odvíjí i úroveň celkových příjmů v ekonomice, a tedy i životní úroveň každého občana;
 - Politikové se snaží její výši maximalizovat, a zajistit se tak opětovné zvolení;
 - I když je některými ekonomy zpochybňováno využívání standardních makroekonomických agregátů k měření produkce, přesto jsou tyto asi nejlepším možným řešením.

Ekonomické cíle hospodářské politiky

- **Vnější cíle hospodářské politiky**
 - Dalšími cíli jsou:
 - zajištění stabilního a optimálního devizového kurzu,
 - optimální úrovně zadlužení,
 - přímých investic apod.

Vztah mezi cíli hospodářské politiky

- Mezi jednotlivými ekonomickými cíli hospodářské politiky mohou existovat **horizontální** nebo **vertikální vztahy**;
- **Horizontálními vztahy jsou:**
 - **Vztah negace či konfliktnosti**, kde sledování jednoho cíle vylučuje dosažení současně jiného cíle; konfliktnost vztahu mezi cíli zobrazuje např. Phillipsova křivka, která zachycuje konfliktní vztah mezi inflací a nezaměstnaností.
 - **Vztah neutrality či nezávislosti**, kde dosažení jednoho cíle žádným způsobem neovlivní dosažení cíle jiného.

Vztah mezi cíli hospodářské politiky

- **Horizontálními vztahy jsou:**
 - **Vztah komplementarity**, jenž umožňuje, aby cíle vzájemně doplňovaly a posilovaly; jedná se např. o zvyšování objemu produkce a zvyšování zaměstnanosti.
 - **Vztah totožnosti**, kde dva nebo více cílů hospodářské politiky se obsahově v zásadě neliší; např. snižování nezaměstnanosti a zvyšování zaměstnanosti.

Vztah mezi cíli hospodářské politiky

- Pro praktické rozhodování v hospodářsko-politických otázkách je důležité znát pořadí cílů, to znamená, jaký význam je z hlediska priorit hospodářské politiky státu přiřazován jednotlivým cílům;
- To umožňují zachytit **vertikální vztahy** mezi cíli, které mezi sebou odrážejí vztahy nadřízenost a podřízenosti (zvyšování průmyslové produkce je např. podřízeno zvyšování HDP).

Základní verze magického čtyřúhelníku

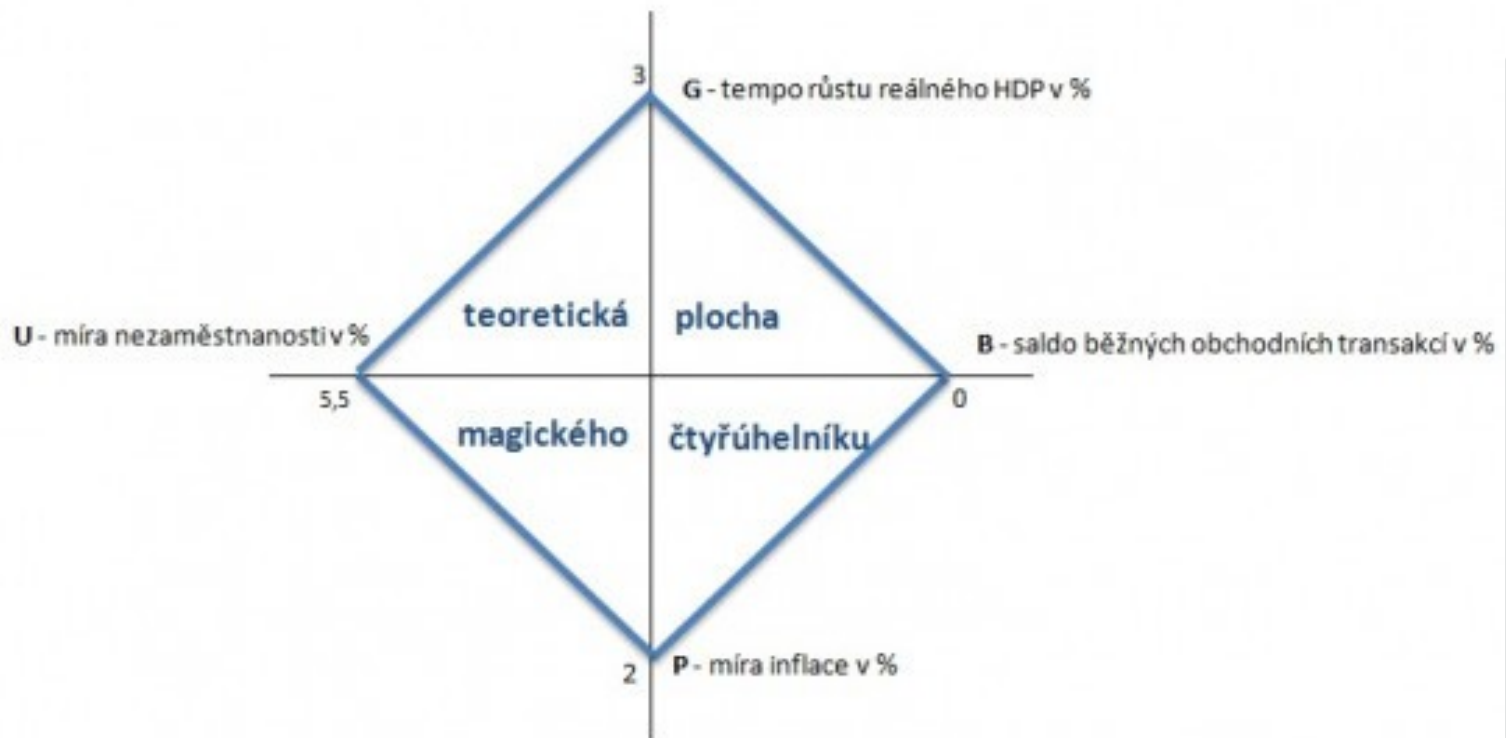
- Zmíněných čtyř klíčových ekonomických cílů (ekonomický růst, nízká nezaměstnanost, nízká a stabilní inflace, vnější rovnováha) hospodářská politiky je někdy velmi obtížné dosáhnout současně;
- Běžně se stává, že dosažení jednoho cíle vede ke ztrátě cíle jiného;
- Z těchto důvodů hovoříme o tzv. **magickém čtyřúhelníku hospodářsko-politických cílů**;

Základní verze magického čtyřúhelníku

- **Magický čtyřúhelník** je velmi jednoduchý a přehledný způsob grafického zachycení základní cílů;
- Je třeba však si uvědomit, že se nejedná o nějaký důležitý nástroj makroekonomické analýzy, jako spíše o názornou pomůcku při výkladu této látky;
- Vrcholy magického čtyřúhelníku jsou standardně tvořeny těmito makroekonomickými veličinami;
 - Meziročním tempem růstu reálného produktu = y (%);
 - Průměrnou roční míru nezaměstnanosti = u (%);
 - Průměrnou roční mírou inflace = π (%);
 - Podílem salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu = $bú$ (%).

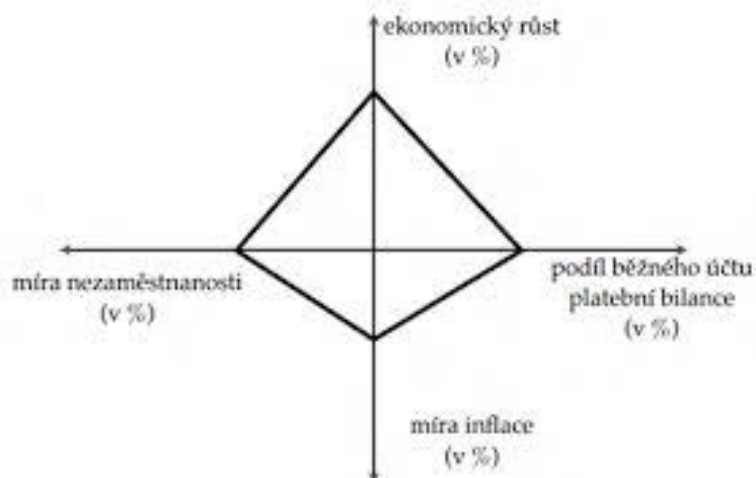
Základní verze magického čtyřúhelníku

- Magický čtyřúhelník

Základní verze magického čtyřúhelníku

- **Magický čtyřúhelník** optimální hodnoty:
 - Meziroční tempo růstu reálného produktu = 3 %;
 - Průměrná roční mra nezaměstnanosti = 5 %;
 - Průměrná roční míra inflace = 2 %
 - Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním HDP = 0 %

Nástroje hospodářské politiky

- Za **nástroje hospodářské politiky** označujeme prostředky, které má stát pod svou kontrolu a které používá k dosažení vytyčených cílů;
- Z toho vyplývá, že nástroje hospodářské politiky jsou velmi četně a je jich celá škála;
- **Můžeme je členit podle různých hledisek podle:**
 - *Úrovně působení na nástroje makro a mikroekonomické;*
 - *Charakteru vlivu na nástroje přímé a nepřímé;*
 - *Oblasti působení (nástroje měnové, fiskální atd.);*
 - *Způsobu ovlivňování na nástroje selektivní a plošné;*
 - *Toho, zda se mění podstatné prvky ekonomického systému na nástroje systémotvorné a na nástroje běžné hospodářské politiky.*

Nástroje hospodářské politiky

- **Nástroje systémotvorné (nástroje politiky řádu):**
 - Mezi **hlavní prvky ekonomického systému, způsob koordinace ekonomických aktivit a motivací jednání ekonomických subjektů;**
 - Chápeme pod nimi pravidla chování pro nositele rozhodování, která mění systémové prvky;
 - Jedná se např. o **změnu systému regulovaných cen na systém tržně tvořených cen, o liberalizaci zahraničně-obchodních vztahů z původně centrálně řízeného zahraničního obchodu apod.**

Nástroje hospodářské politiky

- **Nástroje běžné hospodářské politiky (nástroje politiky procesů):**
 - Sice na chování ekonomických subjektů působí také, ale **hlavní rysy hospodářského systému zůstávají zachovány** a způsob koordinace **hospodářských aktivit se nemění**;
 - Jako **příklad můžeme uvést změnu úrokové sazby** která ovlivní *sklon k úsporám a k investicím, nebo změnu daňového zatížení, která působí na pracovní motivaci jednotlivce* apod.

Nástroje hospodářské politiky

- **Nástroje běžné hospodářské politiky (nástroje politiky procesů):**
 - Sice na chování ekonomických subjektů působí také, ale **hlavní rysy hospodářského systému zůstávají zachovány** a způsob koordinace **hospodářských aktivit se nemění**;
 - Jako **příklad můžeme uvést změnu úrokové sazby která ovlivní sklon k úsporám a k investicím, nebo změnu daňového zatížení, která působí na pracovní motivaci jednotlivce** apod.

Hospodářská politika a její možnosti

- Možnosti hospodářské politiky jsou determinovány existujícím společenským uspořádáním;
- Společnost může být organizována jako:
 - Despotická;
 - Anarchistická;
 - Demokratická.

Hospodářská politika a její možnosti

- **Despotická společnost (diktatura):**
 - Diktatura představuje politické zřízení, ve kterém existuje jediný nositel (představitel) moci;
 - Jako charakteristické rysy diktatury jsou zpravidla uvádí:
 - Existence totalitní ideologie;
 - Hegemonie pouze jedné strany;
 - Centrálně řízení hospodářství;
 - Monopol sdělovacích prostředků;
 - Zřízení tajné policie, která má v podstatě neomezenou moc a „hlídá“ zejména jakýkoliv i náznak protestu proti stávajícímu politickému zřízení;
 - Existence zpravidla velmi „siného“ zbrojního průmyslu (diktátorský režim „zbroji proti všem“).

Hospodářská politika a její možnosti

- **Despotická společnost (diktatura):**
 - Totalitní diktatura je zvláštním případem diktatury a v podstatě nejradikálnějším;
 - Jedná se o politický systém, ve kterém jsou nástroje výkonu politické moci neomezené využívány centralizovaným vedením jedné politické skupiny (strany).
 - Za charakteristické rysy totalitní diktatury považujeme:
 - Stranický monopol;
 - Organizační monopol;
 - Informační monopol
 - Teror „shora“ (institucionální znak).

Hospodářská politika a její možnosti

- **Anarchická společnost:**

- Představuje obecný stav **společnosti bez zákona nebo nejvyšší vlády;**
- Obvykle je tento pojem používán pro bezvládní zaviněné absenci obecné slučující autority, například během výjimečné politické situace jako jsou **občanské války, revoluce nebo rozsáhlé přírodní katastrofy.**

Hospodářská politika a její možnosti

- **Anarchická společnost:**

- Stav anarchie dává jedinci svobodu a práva, která nejsou omezována veřejnou autoritou, což podle kritiků anarchie vede ke vzniku konfliktů, protože absolutní svobodu a práva nelze současně zajistit všem členům společnosti.
- Absence vlády však podle stoupenců anarchie nemusí znamenat absenci jakékoliv organizace;
- V tomto případě by však organizace byla zcela neformální, kdykoliv zrušitelná a omezená časově i prostorově.

Hospodářská politika a její možnosti

- **Anarchická společnost:**

- Termín anarchie je většinou spojován s pojmy jako chaos nebo zmatek, anarchisté ovšem tvrdí, že neoprávněně a odmítají, že by chaos měl spojitost s anarchií;
- Základními znaky anarchie jsou:
 - Antinstitucionalismus;
 - Antideologičnost;
 - Federalismus;
 - Antielitismus.

Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**
 - Charakteristickým rysem **demokracie** (demokratické společnosti) je skutečnost, že „*vliv většiny je zaručen volnými a soupeřícími menšinami, kterým se většina svěřuje*“;
 - To znamená, že **princip většiny je vždy provázen požadavkem na zachování práv menšin**;
 - Řečeno jinak – nutnou podmínkou fungování demokratického politického systému je **pluralismus**;
 - Obecně tedy platí, že *demokracie je společenské zřízení založené na účasti lidu na řízení společnosti*;
 - Můžeme tedy konstatovat, že **demokracie je vláda většiny omezená právy menšin**.

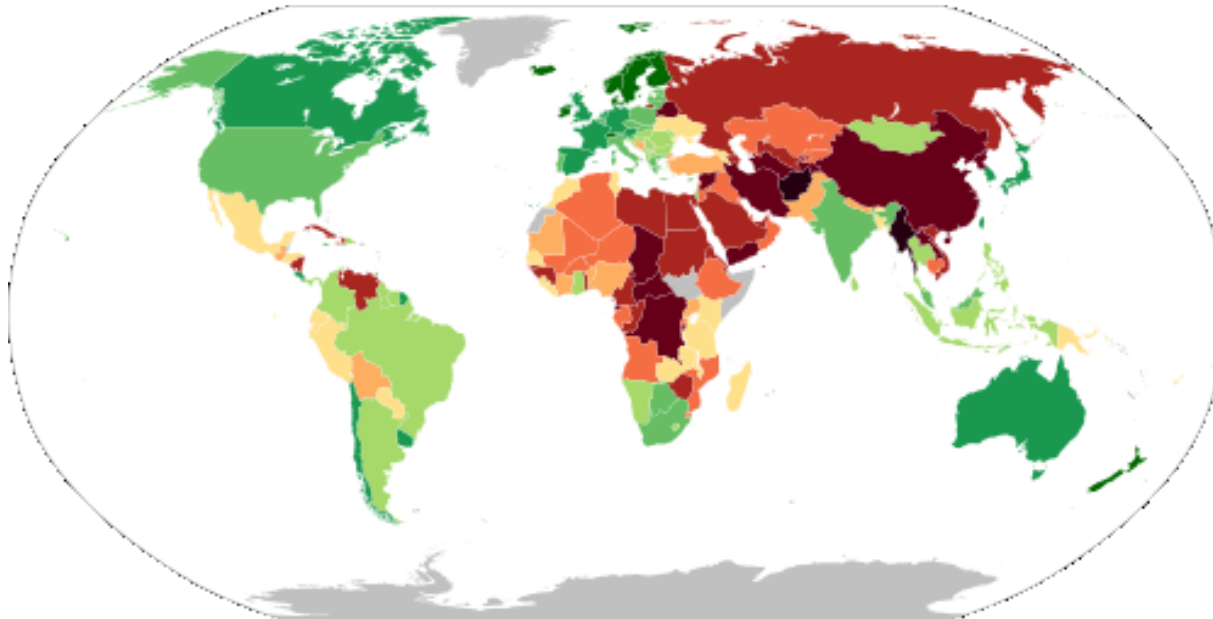
Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**

- V demokratické společnosti platí **dva základní demokratické principy:**
 - Lid sám rozhoduje o společensko-politických otázkách cestou lidového hlasování (referendum, plebiscit) – **demokracie přímá;**
 - Lid ve volbách rozhoduje o tom, kde bude společnost řídit – **demokracie nepřímá.**

Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**

Index demokracie 2022

úplné demokracie:

9.01–10

8.01–9

demokracie s nedostatky:

7.01–8

6.01–7

Žádná data

hybridní režimy:

5.01–6

4.01–5

autoritativní režimy:

3.01–4

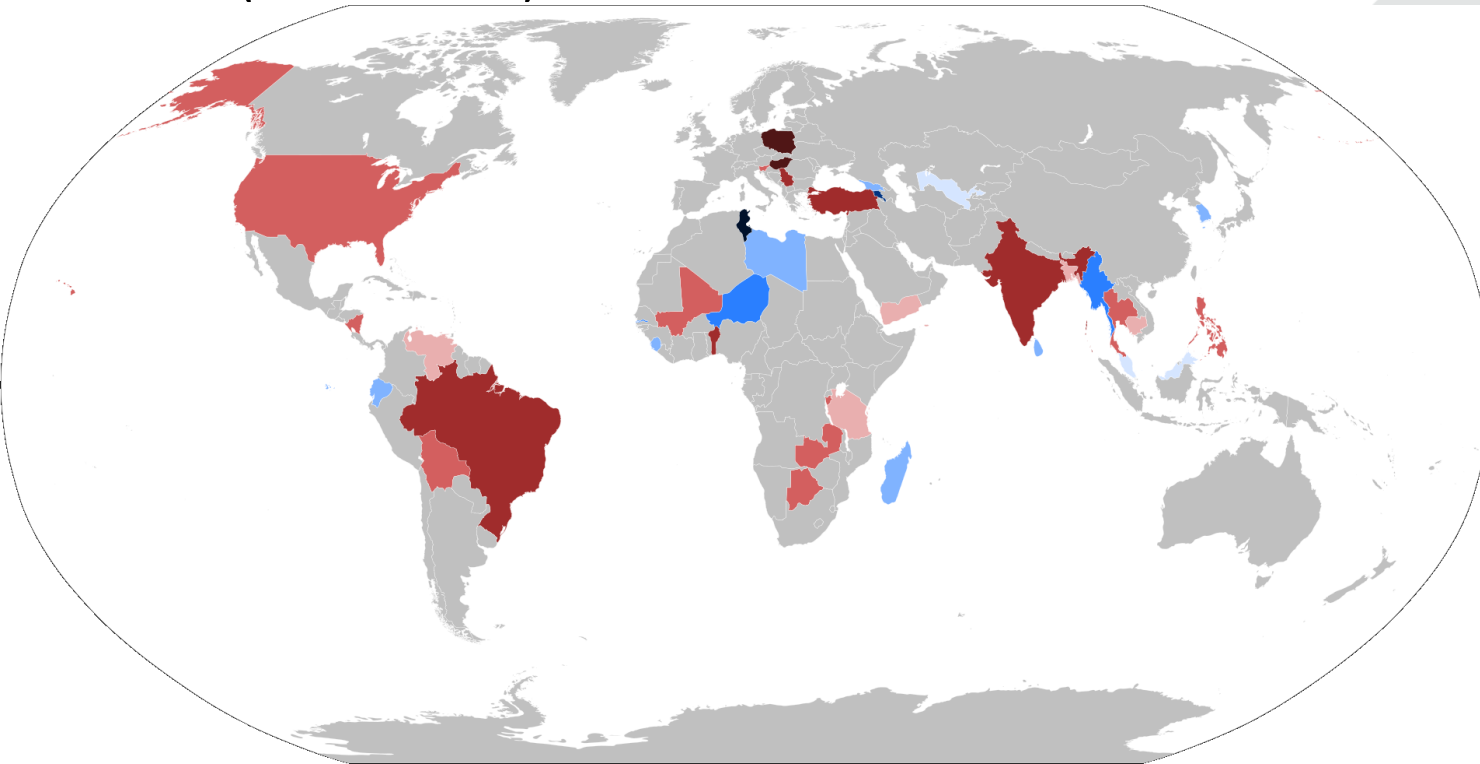
2.01–3

1.01–2

0–1

Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**
 - Země s eroze demokracie (červená) nebo demokratizující (modrá) (2010–2020).

Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**
 - Pro fungování nepřímé demokracie je důležitý vztah mezi voliči a zastupiteli, který je dán v podobě imperativního mandátu, kdy zastupitelé vykonávají vůli svých voličů, nebo všeobecného mandátu, kdy zastupitelé konají na základě „*svého nejlepšího vědomí a svědomí*“;

Hospodářská politika a její možnosti

- **Demokratická společnost:**
 - Základními principy demokracie je:
 - Respektování občanských práv;
 - Skutečnost, že státní moc vychází z lidu, který ji ustanovuje a kontroluje;
 - Realita, že vůle lidu je uplatňována všeobecnými a tajnými volbami.
 - V demokratickém systému také existují přesná pravidla, umožňující řešit i protichůdné zájmy politických subjektů.

Teoretická východiska hospodářské politiky

- **Hospodářská politika** jako samostatná **vědecká disciplína** je **velmi mladá**;
- První představy o hospodářské politice jako vědě se začaly konstituovat až ve **30. letech minulého století**;
- Vysvětlení této skutečnosti je jednoduché:
 - V době Adama Smitha a klasiků nenastala potřeba speciálně formulování postavení a úloha státu v hospodářství země
 - Stát byl řadovým účastníkem trhu tak jako každý jiný ekonomický subjekt.

Teoretická východiska hospodářské politiky

- Teprve období „**Velké krize**“ ve 20. století, které bylo samo o sobě jistým „**selháním**“ dosavadního samo regulujícího (přirozeného) vývoje, dalo podnět ke vzniku úvah o dalších, resp. nových možnostech státu při řešení vyvstalých problémů, a tím **silně ovlivnilo vznik hospodářské politiky jako samostatné disciplíny** (tyto povahy vycházely z učení J. M. Keynesa a opíraly se i o počáteční úspěchy plánovaného hospodářství, jichž bylo dosaženo v Sovětském svazu).

Teoretická východiska hospodářské politiky

- Během vývoje ekonomické teorie se začaly profilovat **dvě skupiny názorů na roli státu v ekonomice**:
- Proto v současné době mluvíme o:
 - **Liberální hospodářské politice** (minimální zásahy státu do ekonomiky);
 - **Intervencionistické hospodářské politice** (výrazné státní zásahy do ekonomiky).

Teoretická východiska hospodářské politiky

- Mezi teorie, z nichž vychází **liberální hospodářská politika**, řadíme:
 - Učení fyziokratů;
 - Klasický liberalismus;
 - Neoklasické teorie a školy z nich vycházející;
 - Monetarismus.

Teoretická východiska hospodářské politiky

- Mezi teoretické zdroje, na základě kterých se formovala **intervencionistická hospodářská politika**, patří:
 - Učení merkantilistů;
 - Keynesiánství a všechny školy vycházející z jeho učení;
 - Teorie plánování.

DĚKUJI ZA POZORNOST